

ΟΙ ΨΑΛΤΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΙΕΡΟΥΣ ΚΑΝΟΝΑΣ

ΑΡΧΙΜ.(*) ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΒΑΛΛΗΝΔΡΑ

(*) Άρθρο του μακαριστού Μητροπολίτου Πατρών κυρού Νικοδήμου Βαλληνδρά, τότε Αρχιμανδρίτου, το οποίο δημοσιεύθηκε σε συνέχειες το 1964, στα πρώτα φύλλα της Εφημερίδας «Ιεροψαλτικά Νέα», Μηνιαίου Οργάνου του Πανελληνίου Συνδέσμου Ιεροψαλτών «Ρωμανός ο Μελωδός και Ιωάννης ο Δαμασκηνός».

Είναι βεβαίως γνωστόν ότι, κατά τους ιερούς Κανόνας της Εκκλησίας οι Ψάλται θεωρούνται κατώτεροι Κληρικοί.

Όπως δε οι ανήκοντες εις τον ανώτερον Κλήρον (Επίσκοποι, Πρεσβύτεροι και Διάκονοι) καθίστανται τοιούτοι δια χειροτονίας, παρομοίως και οι αποτελούντες τον κατώτερον Κλήρον λαμβάνουσιν ειδικήν χειροθεσίαν υπό του οικείου Επισκόπου.

* * *

1. Πρώτος Κανών, όστις ομιλεί ρητώς περί Ψαλτών και χαρακτηρίζει τούτους ως ανήκοντας εις τον Κλήρον, είναι ο 26ος Αποστολικός Κανών. Δια του κανόνος τούτου ρυθμίζεται το θέμα του γάμου των Κληρικών εν γένει. Καθορίζεται η γνωστή απαγόρευσις του μετά την χειροτονίαν γάμου των ανωτέρων Κληρικών. Και προστίθεται: «των εις Κλήρον προελθόντων αγάμων κελεύομεν βουλομένως γαμείν Αναγνώστας και Ψάλτας μόνον.» Δηλαδή εκ πάντων των Κληρικών, μετά την εγκατάστασιν αυτών εις το εκκλησιαστικόν αυτών λειτούργημα (δια χειροτονίας ή δια χειροθεσίας), ο γάμος επιτρέπεται μόνον εις τους Αναγνώστας και τους Ψάλτας.

Η σημασία του Κανόνος τούτου εν σχέσει προς τους Ψάλτας έγκειται όχι τόσο εις την περί του γάμου αυτών διάταξιν, αλλ' εις τό ότι ρητώς συγκαταριθμεί τους Ψάλτας μετά του Κλήρου, και δη προβαίνει και εις ρύθμισιν σοβαρού ζητήματος αφορώντος εις τους Κληρικούς εν γένει λαμβάνων ειδικήν πρόνοιαν περί των Ψαλτών.

2. Κατά την παλαιάν εποχήν οι Ψάλται, ως Κληρικοί, είχαν το προνόμιον να ανέρχωνται επί του άμβωνος και επ' αυτού ιστάμενοι να ψάλωσιν ωρισμένα ψάσματα. Σχετικώς ο 33ος Κανών της Έκτης Οικουμενικής Συνόδου όπως μή επιτρέπεται εις ουδένα μή έχοντα κανονικήν χειροθεσίαν επισκόπου να αναβαινή εις τον άμβωνα και να ψάλλη. Διατάσσει δε τούτο ελέγχων ωρισμένους «μή αποκειρομένους Ιεροψάλτας...» (τ.έ. μή προβαίνοντας εις χειροθεσίαν και κουράν των Ιεροψαλτών). Όθεν παραγγέλει: «μηδέ τινά συγχωρείν, επ' άμβωνος κατά τήν των έν κλήρω καταλεγόμενων τάξιν, τους θείους τώ λαώ λόγους υποφωνείν εί μήτι άν ιερατική κουρά χρήσεται ο τοιούτος, και την ευλογίαν υπό του οικείου ποιμένος κανονικώς υποδέξηται».

Συνοπτικώτερος αλλ' εξίσου απόλυτος, ο 15ος Κανών της εν Λαοδικεία Τοπικής Συνόδου διαλαμβάνει: «περί του μή δειν πλέον των κανονικών Ψαλτών των επί τον άμβωνα αναβαινόντων, και από διφθέρας ψαλλόντων, ετέρους τινάς εν τη Εκκλησία». Απαγορεύει δηλαδή να ψάλλει οιοσδήποτε εν τη Εκκλησία. Μόνον κανονικοί Ψάλται (κανονικώς χειροθετημένοι και κανονικώς εντεταγμένοι εις τον κατώτερον Κλήρον της Εκκλησίας) δύνανται να ψάλλωσιν.

3.Είναι επόμενον ότι, εφ' όσον η Εκκλησία θεωρεί τους Ψάλτας ως Κληρικούς και παρέχει εις αυτούς χειροθεσίαν παρά του Επισκόπου, επιβάλλονται εις αυτούς και ωρισμένα υποχρεώσεις. Κυρίως η Εκκλησία, δια των ιερών αυτής Κανόνων, παροτρύνει του Ψάλτας να συνειδοτοποιήσουν την ιερότητα του λειτουργήματος αυτών και να διάγωσιν βίον μή απάδοντα προς την διακεκριμένην εν τη Εκκλησία θέσιν των.

Θα αναφέρωμεν, επί του παρόντος, δύο μόνον Αποστολικούς Κανόνας, τον 43ον και τον 69ον, οίτινες ρητώς ομιλούντες περί Ψαλτών αξιούσι παρ αυτών ιεροπρέπειαν και εκκλησιαστικήν συνειδησιν. Επιφυλασσόμεθα δ' όπως εν συνεχεία αναφέρωμεν και άλλας κανονικάς διατάξεις ομιλούσας περί ηθικών υποχρεώσεων των ανηκόντων εις τον κατώτερον εν γένει Κλήρον.

Και ο μεν πρώτος εκ των μνημονευθέντων Κανόνων επιτάσσει:« ...Ψάλτης τα όμοια ποιών (κύβοις σχολάζων και μέθαις) ή παυσάσθω ή αφοριζέσθω». Είναι προφανές ότι αξίωσις του Αποστολικού τούτου Κανόνος είναι όπως οι Ψάλται, καθό Κληρικοί, μή εκτρέπωνται εις

αναρμόστους πράξεις, ως είναι η χαρτοπαιξία και η μέθη. Παραλλήλως δ' ως θα είδομεν άλλοι Αποστολικοί Κανόνες απαγορεύουσιν εις τους κατωτέρους Κληρικούς ότι δεν είναι σύμφωνον προς τον ηθικόν νόμον. Απαιτήσις άρα της Εκκλησίας είναι, όπως οι Ψάλται ίστανται εις υψηλήν ηθικήν στάθμην και μή εκπίπτωσιν εις χαμηλόν ηθικόν επίπεδον. Ο δε μνημονευθείς Κανών, ομιλών περί της τηρήσεως της νηστείας της Μεγάλης Τεσσαρακοστής και εκάστης Τετάρτης και Παρασκευής αξιοί ίνα δίδωσι το παράδειγμα οι Κληρικοί, Ανώτεροι και Κατώτεροι, δεν παραλείπει δε να αναφέρει ρητώς και τους Ψάλτες: «Ει τις ...Ψάλτης την Αγίαν Τεσσαρακοστήν ού νηστεύει, ή Τετράδα ή Παρασκευήν», ορίζει ίνα εκπίπτη του κληρικού αυτού αξιώματος.

Ενδεικτικώς βεβαίως αναφέρομεν την περί νηστείας ταύτην κανονικήν διάταξιν. Είναι πρόδηλον ότι τοιαύται κανονικά διατάξεις, διαλαμβάνουσαι μάλιστα ρητώς περί Ψαλτών και κατωτέρων Κληρικών, εκφράζουσι την απαίτησιν της Εκκλησίας όπως οι εν οιωδήποτε βαθμώ (ανωτέρω ή κατωτέρω) υπηρετούντες ως κληρικοί Αυτής, σέβονται τας εκκλησιαστικάς εν γένει διατάξεις, έχωσιν ανεπτυγμένον το Εκκλησιαστικόν φρόνημα, και είναι πρόσωπα εγνωσμένης ευσεβείας και αρετής.

Πλήν των ιερών εκείνων Κανόνων, οίτινες ρητώς αναφέρουσι τους Ψάλτας και θεσπίζουν ειδικάς περί αυτών διατάξεις και πλήστοι άλλοι κανόνες της Εκκλησίας αφορώσιν εις τους Ψάλτας, βεβαίως και αναμφισβητήτως, εφ' όσον ομιλούσιν ευρύτερον περί των κατωτέρων εν γένει Κληρικών μετά των οποίων συγκαταλέγονται οι Ψάλται ως «κληρικοί έξω του Βήματος».

1.-Μεταξύ των Κανόνων τούτων όχι ολίγοι καθορίζουσι τας ηθικάς υποχρεώσεις των ψαλτών. Ο 25ος Αποστολικός Κανών, επί παραδείγματι, λέγει ότι θεωρείται ανάξιος της τιμής να είναι Κληρικός - ούτε Κατώτερος - ο «επί πορνεία ή εμπορσία ή κλοπή αλούς». Ως ποινήν δε εις τους τα τοιαύτα πράξαντας ορίζει την έκπτωσιν από του αξιώματος του Κληρικού. Και ως μόνην επιείκειαν διά τους τοιούτους αναφέρει, να μή εξωεκκλησιάζονται, και αφορίζονται δια να μή είναι διπλή η τιμωρία των (έκπτωσης από του βαθμού του Κληρικού και αφορισμός). «Λέγει γαρ η Γραφή: ούκ εκδικήσεις δις επί τω αυτώ». Δια να είναι δε σαφές ότι εις τήν διάταξιν ταύτην δεν περιλαμβάνονται μόνον οι ανώτεροι Κληρικοί (Επίσκοπος ή Πρεσβύτερος ή Διάκονος) ο Κανών ρητώς επιλέγει: «ωσαύτως και οι λοιποί Κληρικοί» οι κατώτεροι δηλαδή, εν οίς, εκ των πρώτων είναι και οι Ψάλται.

Εκ του Κανόνος τούτου συνάγεται ότι, ούτως ειπείν, καθαιρείται ο Ψάλτης ο διαπράτων τας προμνημονευθείσας πράξεις. Καταβιβάζεται από την υψηλήν και διακεκριμένην εν τη Εκκλησία θέσιν του, και -επιεικώς - δεν εξάγεται εις τον Νάρθηκα, έξω του Ναού, οπού ήτο άλλοτε η θέσις των βαρέως αμαρτανόντων, αλλά του επιτρέπεται να μένη εντός του Ναού μετά των άλλων πιστών ως εκπεσών Κληρικός. Ρητώς δε περί «καθαιρέσεως» και των Ψαλτών ομιλεί ο 4ος κανών της 6ης οικουμενικής Συνόδου.

Ο 54ος Αποστολικός Κανών, εξάλλου, αξιοί παρά παντός Κληρικού, Ανωτέρου και Κατωτέρου να μή συχνάζη εις ύποπτα κέντρα, «εν καπηλείω», και εις άλλα παρόμοια, διότι ταύτα δεν αποτελούν περιβάλλον κατάλληλον δι' άνθρωπον υπηρετούντα τον Θεόν και την Εκκλησίαν.

2. - Άλλοι ιεροί Κανόνες ρυθμίζουν πειθαρχικά ζητήματα. Απαιτούσι δ' όπως πάντες οι κατώτεροι σέβωνται τους ιεραρχικώς ανωτέρους των. Και ο μεν 55ος Αποστολικός κανών περιφρουρεί το κύρος του Επισκόπου και απαγορεύει εις πάντα κληρικόν οιουδήποτε βαθμού (και εις τους ψάλτας επομένως) να συμπεριφερθή υβριστικώς και ανευλαβώς προς Επίσκοπον. Ο δε επόμενος (56ος) επιβάλλει σεβασμόν προς πάντα Πρεσβύτερον και Διάκονον. Είναι πρόδηλον ότι ο Κανών ούτος, δια της φράσεως «εί τις Κληρικός υβρίσει Πρεσβύτερον ή Διάκονον αφορίζέσθω», αναφέρεται μάλλον εις τους κατωτέρους Κληρικούς (Αναγνώστας, Ψάλτας κ.τ.λ.), οίτινες οφείλουσι σεβασμόν πρός τους έσω του Βήματος Κληρικούς, Πρεσβυτέρους και Διακόνους. Έστω λοιπόν προς γνώσιν των ψαλτών των εν τω Ναώ υπηρετούντων, ότι δεν είναι «κανονικόν» να απολείπει αυτούς η διάκρισις και ο σεβασμός προς Διακόνους και Πρεσβυτέρους, και ότι ουδαμώς συμβιβάζονται προς την κανονικήν τάξιν της Εκκλησίας διαπληκτισμοί και φιλονικία μετά των ιερουργούντων εν γένει εν τη Εκκλησία. Και η παρακοή απλώς προς τους Πρεσβυτέρους της Εκκλησίας (είτε Προϊσταμένους, είτε λειτουργούς), ακόμη και προς τους Διακόνους, επιτιμάται υπό των Κανόνων ως ανευλάβεια.

3.- Οι ιεροί Κανόνες δεν παραλείπωσι να ρυθμίσωσι και τας έναντι των πολιτικών αρχόντων υποχρεώσεις των εν τω Ναώ υπηρετούντων. Σχετικώς ο 84ος Αποστολικός Κανών λέγει: «Ει

τις υβρίσει Βασιλέα ή Άρχοντα ...Κληρικός καθαιρείσθω». Το νόημα του Κανόνος τούτου είναι ευρύτερον παρ' ότι έκ πρώτης όψεως φαίνεται. Απαιτεί κυρίως νομιμοφροσύνην από τους εν τω Ναώ υπηρετούντας, ίνα γίνονται παράδειγμα είς πάντας. Εγγύησιν νομιμοφροσύνης και υποταγής είς τα κελεύσματα των νομίμων Αρχών αξιοί ο Κανών. Εγγύησιν, ώς θα ελέγομεν σήμεραν, υγιών κοινωνικών φρονημάτων, θεσπίζει. Κατά το πνεύμα δηλ. τού Κανόνος τούτου, δεν έχουσι θέσιν εν τη υπηρεσία της Εκκλησίας άνθρωποι ανατρεπτικών αρχών, μή σεβόμενοι τα θεία παραγγέλματα τα καθορίζοντα: «τον Βασιλέα τιμάτε» (Α' Πετρ.2, 17), «άρχοντα του λαού σου ούκ ερείς κακώς» (Πραξ.23,5), «ού γαρ εστίν εξουσία, εί μή υπό Θεού» (Ρωμ.13,1) κλπ. Είναι λοιπόν κανονικώς απαράδεκτον να ψάλλωσι και εν γένει να υπηρετώσιν εν τη Εκκλησία πρόσωπα μή ηγγυημένης νομιμοφροσύνης.

Και εις άλλους ιερούς κανόνας απαντάται η αξίωσις, όπως οι άνθρωποι του Ναού είναι υπόδειγμα νομοταγών πολιτών. Είς τον 66ον Αποστολικόν ωσαύτως Κανόνα στίγματιζείται: «εί τις Κληρικός εν μάχη τινά κρούσας». Γνωστή βεβαίως η παραγγελία του Αποστόλου Παύλου η απαιτούσα πάντα ανώτερον Κληρικόν «μή πλήκτην» (Α' Τιμοθ. 3,3). ο δε Αποστολικός ούτος Κανών, επεκτείνων το πράγμα πρός πάντα Κληρικόν (και Κατώτερον δηλ. ώς οι Ψάλται), παραγγέλει να απέχωσιν οι άνθρωποι της Εκκλησίας πάσης αυτοδικίας. Αλλοίμονον, εάν εν τω Ναώ στεγάζωνται και εργάζονται άνθρωποι φιλόνοικοι, φθάνοντες μέχρι χειροδικίας! Προνοητικώτατος ο Κανών ορίζει, όπως, όταν παρουσιασθώσι τοιαύτα συμπτώματα, αποβάλλωνται εκ της εκκλησιαστικής υπηρεσίας τα φιλόνοικοι πρόσωπα, δια το αδιάβλητον της Εκκλησίας, και χάριν της εν τη Εκκλησία ειρήνης και της εν αυτή αρμονικής συνεργασίας πάντων των συνυπηρετούντων, εν οιωδήποτε βαθμώ προσώπων. Και την εντιμότητα, τέλος, των εν τω Ναώ υπηρετούντων απαιτούσιν οι Ιεροί Κανόνες. Ενδεικτικώς δε αναφέρωμεν τον 72ον Αποστολικόν Κανόνα, όστις επιτιμά τους εκ του υπηρετικού προσωπικού του Ναού (Κληρικούς ή και λαϊκούς) αφαιρούοντας και ιδιοποιουμένους υλικά πράγματα ανήκοντα εις τον Ναόν. Είναι φανερόν ότι, κατά το πνεύμα του Κανόνος τούτου, οι εν τω Ναώ υπηρετούντες οφείλουσι να είναι κατά πάντα έντιμοι και ακέραιοι άνθρωποι, ανώτεροι και της παραμικράς υποψίας δια την ειλικρίνειαν και την ευθύτητα και το άδολον αυτών.

Θαυμάζει κανείς, ομολογουμένως, περί πόσων ζητημάτων έλαβον αφορμήν να προνοήσουν οι Ιεροί Κανόνες. Πολύπλευροι κανονικά διατάξεις ρυθμίζουσι μετ' αυθεντικού κύρους τα επισυμβαίνοντα εν τη Εκκλησία, και ανακαλούσι εις την τάξιν και εις την «κανονικήν» δεοντολογίαν τους οπωσδήποτε σφάλωντας.

Συμπληρούντες τας επιταγάς των ιερών Κανόνων περί των ψαλτών, εφιστώμεν δια του παρόντος την προσοχήν των ασκούντων το ιερό λειτούργημα του ψάλλειν εν τη Εκκλησία επί τριών εισέτι ζητημάτων, (παραλείποντας άλλα αναφερόμεν είς καθοριζόμενας ηθικάς προϋποθέσεις και υποχρεώσεις των ψαλτών, περί των οποίων αρκούμεθα ενδεικτικώς εις τα σημειωθέντα εν τοις προηγουμένοις).

1. Ρητή διάταξις του 8ου Αποστολικού Κανόνος διαλαμβάνει πεί της υποχρεώσεως πάντων των «εκ του καταλόγου του ιερατικού» δηλ. και των κατωτέρων κληρικών (και των ψαλτών επομένως), όπως μεταλαμβάνωσι τακτικώς των αχράντων Μυστηρίων. «Εί τίς (δέ) μή μεταλάβοι, την αιτίαν ειπάτω, και εάν ή εύλογος, συγγνώμης τυγχανέτω...».

Ο κανών ούτος αναφέρεται βεβαίως εις την συνεχή θείαν Κοινωνίαν, ήτις επί των Αποστολικών χρόνων και επί των ημερών των Αγίων Πατέρων και των Οικουμενικών Συνόδων ήτο εν ευρυτάτη χρήσει. Οπωσδήποτε όμως θέτει το ζήτημα της συμμετοχής (των ψαλτών εν προκειμένω) εις την θείαν Κοινωνίαν, κατά το μάλλον και ήτον τακτικώς.

Θα είμεθα ευτυχείς εάν ηδυνάμεθα να βεβαιώσωμεν ότι ευρίσκει ικανήν ανταπόκρισιν ο κανών ούτος εις τους παρ' ημίν ψάλτας.

Δια τούτο προσημειώσαμεν τας ηθικάς υποχρεώσεις των ψαλτών, ίνα, προσέχοντες εις ταύτας, μή εμποδίζονται να μεταλαμβάνωσι. Και είναι ωραίο πράγματι και εποικοδομητικόν δια το εκκλησίασμα, να κατέρχεται ο ψάλτης εκ του στασιδίου του, ίνα προσέλθη εις την θείαν Κοινωνίαν. Όπως εξάλλου δίδει πολύ κακήν εντύπωσιν εις τον θρησκευόντα λαόν ο αδιάφορος προς τα θεία μυστήρια και ξένος προς αυτά ιεροψάλτης.

2. Ωσαύτως ρητή διάταξις του 15ου Αποστολικού Κανόνος κάμνει λόγον περί των μετακινήσεων από πόλεως εις πόλιν καί από επαρχίας εις επαρχίαν (κατά πρώτον βεβαίως λόγων των Πρεσβυτέρων καί Διακόνων, έν συνεχεία όμως και «ό λ ω ς τ ο υ κ α τ α λ ό γ ο υ

τ ὠ ν κ λ η ρ ι κ ὠ ν», ὁπότε περιλαμβάνονται ἀφεύκτως καὶ οἱ ψάλται). Εἰς οὐδένα ἐπιτρέπει ὁ κανὼν, ἵνα «μεταστάς διατρίβῃ ἐν ἄλλῃ (ἐπαρχία) παρά γνώμην τοῦ ἰδίου Ἐπισκόπου αὐτοῦ ἐπανελθεῖν, οὐχ ὑπήκουσεν». Εἶναι σαφές ὅτι, κατὰ τὴν κανονικὴν ταύτην διάταξιν, καὶ ὁ ψάλτης, ὡς κληρικός, ὑπάγεται εἰς τὸν οἰκεῖον Ἐπίσκοπον, εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ ὁποῖου ὑπόκειται νὰ ἐπιτρέψει ἢ μὴ τὴν μετάθεσιν ψάλτου εἰς ἄλλην Ἐπαρχίαν. Ὁ δὲ ἀκολουθῶν 16ος ἀποστολικὸς Κανὼν ἀπαγορεύει εἰς τὸν Ἐπίσκοπον ἐταίρας Ἐπαρχίας «ἵνα δέξῃται αὐτοὺς ὡς Κληρικούς», τοὺς ἄνευ ἀδείας τοῦ οἰκείου Ἐπισκόπου ἀποχωρήσαντας ἐκ τῆς Ἐπαρχείας αὐτοῦ. Ρητῶς δὲ ἀναφέρεται ὅτι κατωχυρώνεται τοιοῦτοτρόπως ἡ τάξις καὶ ἡ πειθαρχία ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀποδοκιμάζεται δὲ «ὡς διδάσκαλος ἀταξίας» ὁ τὰ ἀντίθετα ἐπιτρέπων καὶ ἀνεχόμενος υπεύθυνος ἐκκλησιαστικὸς λειτουργός.

Σκοπὸς τῆς υπομνήσεως τῆς κανονικῆς ταύτης διατάξεως εἶναι οὐχὶ ἡ δέσμευσις βεβαίως τῶν ἐπιθυμούντων μετάθεσιν τινά, εἴτε ἐντὸς τῆς ἰδίας ἐπαρχίας εἴτε καὶ ἐκτὸς αὐτῆς, ἀλλ' ἡ ἀποφυγὴ τῶν αὐθαιρεσιῶν ἐκείνων καὶ μονομερῶν ἀποφάσεων ψαλτῶν τινῶν, οἵτινες ἐγκαταλείπουσιν αὐτοβούλως καὶ τελεσιγραφικῶς τὰς θέσεις τῶν, ἵνα μεταπηδήσωσιν εἰς ἄλλας, χωρὶς νὰ προηγηθῇ ἡ ὑπὸ τοῦ οἰκείου Ἐπισκόπου ρύθμιση τοῦ ζητήματος, διὰ τῆς ὁποίας θὰ ἀποφεύγετο οἰαδήποτε ἀνωμαλία εἰς τὴν λειτουργίαν τῶν ἱερῶν Ναῶν καὶ θὰ ἐτηρήτο ἡ ἐπιβεβλημένη ἐκκλησιαστικὴ εὐταξία καὶ δεοντολογία.

3. Καίριος ἤδη νὰ γίνῃ λόγος καὶ περὶ τῶν ὑπὸ τῶν ἱερῶν Κανόνων ὀριζομένων δικαιωμάτων τῶν Ἱεροψαλτῶν.

Συναφῆς διάταξις ὑπάρχει εἰς τὸν 4ον Ἀποστολικὸν Κανόνα. Δι' αὐτῆς καθορίζεται ὅτι τὰ προσφερόμενα ὑπὸ τῶν πιστῶν «δ ἢ λ ο ν» (εἶναι αὐτονόητον) ὡς ὁ Ἐπίσκοπος καὶ οἱ Πρεσβύτεροι ἐπιμερίσουσι τοῖς Διακόνοις καὶ τοῖς λοιποῖς Κληρικοῖς». Ἡ ρητὴ αὕτη μνεῖα τοῦ «ἐπιμερισμοῦ», τ.ε. τῆς διανομῆς εἰς πάντας τοὺς ἐν τῷ Ναῷ ὑπηρετοῦντας τῶν προσφορῶν τῶν πιστῶν (οὕτως εἰπεῖν, τῶν «τυχηρῶν»), εἶναι ἀξιὸν προσοχῆς ὅτι ἐδικεῦται ἐπὶ περισσότερο ἐἰς τὰς λεγομένας «Διαταγὰς τῶν Ἀποστόλων» βιβλ. Β' κεφ. 28), ἐνθα, προκειμένου περὶ τῶν ψαλτῶν, ἀφ' ἐνός μὲν ἀναφέρονται οὗτοι ὡς δικαιούχοι ἐπὶ λέξει: «ὡ σ α ὕ τ ω ς κ α ι ψ α λ τ ω δ ὁ ς», ἀφ' ἐτέρου δὲ καθορίζεται καὶ τὸ δὶ αὐτοὺς ἀναλογεῖν ποσοστὸν τῆς διανομῆς, τιθεμένης ὡς ἀρχῆς ἵνα οἱ ἕσω τοῦ Βήματος Κληρικοὶ λαμβάνωσιν ἕκαστος διπλάσιον μερίδιον τῶν ἔξω τοῦ Βήματος τοιούτων.

Τέλος, ὁ 59ος Ἀποστολικὸς Κανὼν λαμβάνει πρόνοιαν διὰ τὰς περιπτώσεις ἐκτάκτου ἀνάγκης τῶν Κληρικῶν ἐν γένει (ἀνωτέρων καὶ κατωτέρων) καὶ ἀξιὸς στοργῆν πρὸς τοὺς κατωτέρους ὑπὸ τῶν ἀνωτέρων. «Εἰ τίς Ἐπίσκοπος ἢ Πρεσβύτερος τινός τῶν Κληρικῶν ἐνδεοῦς ὄντως, μὴ ἐπιχορηγοῖ τὰ δέοντα κρίνεται αὐστηρῶς διὰ τὴν ἀστοργίαν ταύτην, με τὸν βαρύτερον χαρακτηρισμόν: ὡς φονεύσας τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ».

Τοιοῦτοτρόπως συνάπτοντες οἱ ἱεροὶ Κανόνες πάντας τοὺς ἐν τῷ Ναῷ ὑπηρετοῦντας διὰ τοῦ ἱεροῦ δεσμοῦ τῆς ἀγάπης (ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς οφειλομένης πειθαρχίας καὶ σεβασμοῦ, ὡς προεῖπομεν ἐπιθέτουσιν ἀρίστην κορωνίδα, τὴν υψίστην τῶν ἀρετῶν, τὴν θεοδίδακτον ἀγάπην, εἰς τὴν κλίμακαν τῶν ἠθικῶν υποχρεώσεων καὶ καθηκόντων, τῶν βαρυνόντων τοὺς διακονοῦντας ἐν οἰωδήποτε βαθμῷ, τὸν Ἅγιον τῶν Ἀγίων ἐν τῷ Ἀγίῳ Ναῷ.